

Załącznik
do uchwały Nr CCXXXVI/4635/2017
Zarządu Województwa Lubelskiego
z dnia 12 grudnia 2017 r.



**Raport z monitoringu Wojewódzkiego Programu Wspierania
Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim
na lata 2014 – 2020 za 2016 rok**

Lublin, grudzień 2017

Spis treści:

Wprowadzenie	3
I. Metodologia monitoringu	3
II. Realizacja wskaźników Programu	4
Cel szczegółowy 1: Podniesienie w społeczeństwie wiedzy i kompetencji dotyczących zasad prawidłowego funkcjonowania rodziny.....	4
Cel szczegółowy 2: Kreowanie i promowanie działań wspierających pracę z rodziną naturalną.....	6
Cel szczegółowy 3: Organizacja i rozwój systemu rodzinnej pieczy zastępczej.....	10
Cel szczegółowy 4: Wspieranie istniejących form instytucjonalnej pieczy zastępczej....	13
Cel szczegółowy 5: Wspieranie i promowanie idei przysposabiania dzieci.....	14
III. Wnioski i rekomendacje.....	16
Spis tabel.....	18
Spis wykresów.....	18

Wprowadzenie

Rodzina jako najważniejsze środowisko kształtowania i rozwoju człowieka powinna być podstawowym podmiotem oddziaływań w ramach polityki społecznej. Staje się to coraz istotniejsze w obliczu współczesnych niekorzystnych zjawisk charakterystycznych dla demografii Polski, jakimi są starzenie się społeczeństwa, niska dzietność rodzin oraz wysoki współczynnik emigracji zarobkowej. Z uwagi na powyższe wszelkie działania zmierzające do wieloaspektowego wsparcia rodzin zajmują szczególne miejsce w polityce samorządu województwa lubelskiego.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wśród zadań własnych samorządu województwa wymienia opracowanie programów dotyczących wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Uchwałą nr XLIII/664/2014 z dnia 31 marca 2014 r. Sejmik Województwa Lubelskiego przyjął *Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014 – 2020*. Program został opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie przy współudziale ekspertów zewnętrznych (przedstawiciele powiatowych centrów pomocy rodzinie).

Celem głównym Programu jest wsparcie rodzin w województwie lubelskim w wypełnianiu ich funkcji opiekuńczo – wychowawczych. Działania wskazane w Programie koncentrują się na wielozakresowej pomocy rodzinom (również tym, które nie znajdują się w sytuacjach kryzysowych) a także na podnoszeniu kompetencji kadr instytucji pracujących z rodziną. Program realizuje ponadto zapisy *Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020* w obszarze „Wsparcie dziecka i rodziny” a także zapisy wojewódzkich dokumentów strategicznych, tj. *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020* oraz *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020*.

Niniejszy raport z monitoringu dotyczy 2016 roku. Zawiera trzy rozdziały: przedstawienie metodologii raportu, zestawienie liczbowe poszczególnych wskaźników Programu wraz z ich opisem a także wnioski i rekomendacje wynikające z monitoringu.

I. Metodologia monitoringu

Monitoring działań podejmowanych w zakresie wspierania rodzin w roku 2016 przez gminne i miejskie ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe i miejskie centra pomocy rodzinie przeprowadzono w miesiącu sierpniu 2017. Jako narzędzie badawcze zastosowano zapytania (w formie tabel), których adresatami byli dyrektorzy i kierownicy ww. jednostek. W ankietach poproszono o podanie danych liczbowych odnoszących się do poszczególnych wskaźników Programu – adekwatnie do rodzajów zadań realizowanych przez jednostki pomocy społecznej. Zapytania przesłano pocztą do 209 ośrodków pomocy społecznej, 4 miejskich ośrodków pomocy rodzinie/miejskich ośrodków pomocy społecznej oraz 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Do miast na prawach powiatu przesłano 2 ankiety: dotyczące zarówno realizacji zadań gminy jak i powiatu.

Ostatecznie w monitoringu wzięło udział 218 instytucji (tj. ponad 93% wszystkich, do których skierowano ankiety), w tym 194 ośrodki pomocy społecznej, 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz 4 miasta na prawach powiatu.

Część wskaźników zaczerpnięto ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania przez gminę i powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za obydwa półrocza 2016 roku oraz ze sprawozdania MPIPS – 03 z udzielonych

w 2016 roku świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach. Ponadto część wskaźników uzyskano w wyniku analizy danych będących w posiadaniu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie.

II. Realizacja wskaźników Programu

Cel szczegółowy 1: Podniesienie w społeczeństwie wiedzy i kompetencji dotyczących zasad prawidłowego funkcjonowania rodziny.

Powyższy cel realizowany jest przez szereg działań zmierzających przede wszystkim do organizowania różnych form rodzinnego spędzania czasu, promowania inicjatyw na rzecz edukacji rodzin w zakresie poszerzania wiedzy na temat poprawnego funkcjonowania rodziny, wspierania działań profilaktycznych, wspierania inicjatyw współpracy pomiędzy podmiotami pracującymi na rzecz rodziny w środowiskach lokalnych a także do informowania o dostępnych metodach wsparcia rodziny.

Realizację celu obrazują następujące wskaźniki:

1. Liczba działań dotyczących organizowania różnych form spędzania wolnego czasu.

Gminne i miejskie ośrodki pomocy społecznej biorące udział w badaniu wskazały 1 244 różnorodne działania lokalne dotyczące organizowania wolnego czasu dla rodzin, dzieci i młodzieży, które miały miejsce na ich terenie (źródło: *Dane uzyskane z ankiet skierowanych do gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej*).

Do najczęściej wymienianych rodzajów takich działań należą (podobnie jak w latach ubiegłych):

- imprezy i spotkania okolicznościowe, np. z okazji dni babci i dziadka, dnia matki, dnia dziecka, świąt Bożego Narodzenia (zabawy choinkowe, Mikołajki);
- festyny, pikniki rodzinne, inicjatywy międzypokoleniowe, spotkania seniorów, koncerty kolęd i pieśni okolicznościowych, festiwale, kina letnie, ogniska;
- grupy wsparcia dla rodziców;
- organizacja zajęć świetlicowych a także kolonii letnich dla dzieci, półkolonii, obozów, ferii, zimowisk, kuligów, wyjazdów wakacyjnych i wycieczek;
- konkursy wiedzy, artystyczne, profilaktyczne, wystawy prac plastycznych i rękodzielnictwa, spotkania promujące czytelnictwo, koła zainteresowań, gry stolikowe, przedstawienia teatralne grup amatorskich oraz wyjścia do teatru, konkursy recytatorskie, kursy językowe, warsztaty kulinarne;
- imprezy sportowe i rekreacyjne np. dni sportu, rajdy rowerowe, spływy kajakowe;
- imprezy promujące zdrowy, wolny od nałogów styl życia, profilaktyka uzależnień i przemocy w rodzinie, programy prozdrowotne, włączanie się w akcje ogólnopolskie (np. „Pomóż dzieciom przetrwać zimę”).

Ośrodki pomocy społecznej realizowały powyższe działania samodzielnie bądź włączały się w ich organizację na terenie gminy/miasta. Wykorzystywano już istniejącą już lokalną infrastrukturę (sportową, kulturalną), zdarzały się również projekty inwestycyjne – np. park linowy, siłownia w plenerze. W imprezach brały bardzo często udział lokalne zespoły dziecięce i młodzieżowe, grupy teatralne, orkiestry. W ankietach podkreślano również wielopokoleniowy wymiar wielu inicjatyw.

W 2016 roku, podobnie jak w roku ubiegłym, na terenie województwa lubelskiego programy wprowadzające ulgi dla rodzin wielodzietnych realizowane były przez 23 samorządy miejskie/gminne: UM Biała Podlaska, UM Biłgoraj, UG Biłgoraj, UM Chełm, UM Janów Lubelski, UG Jastków, UG Końskowola, UM Krasnystaw, UM Kraśnik, UM Lubartów, UM Lublin, UG Łomazy, UM Łuków, UG Łuków, UG Mełgiew, UM Międzyrzec Podlaski, UM Opole Lubelskie, UM Ostrów Lubelski, UM Puławy, UG Puławy, UM Świdnik, UM Tomaszów Lubelski, UM Włodawa. Ponadto programy samorządowe dla rodzin wielodzietnych funkcjonują również na terenie powiatów biłgorajskiego oraz ryckiego (źródło: *Centralna Aplikacja Statystyczna, Sprawozdanie dot. Karty Dużej Rodziny*).

Dnia 20 maja 2014 r. Zarząd Województwa Lubelskiego podjął uchwałę Nr CCXLV/5122/2014 w sprawie przyjęcia programu „Regionalna Karta Dużej Rodziny”. Program obejmuje wszystkie rodziny wielodzietne (wychowujące troje i więcej dzieci) chętne do wzięcia udziału w programie (w tym rodziny zastępcze) bez względu na kryterium dochodowe. Karta uprawnia rodziny wielodzietne do korzystania z ulg wprowadzonych przez jednostki samorządu województwa lubelskiego, jednostki podległe samorządom lokalnym oraz instytucje i firmy zewnętrzne, które wyrażą wolę przystąpienia do programu.

W 2016 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, jako jednostka koordynująca realizację programu „Regionalna Karta Dużej Rodziny”, wydał 345 kart dla członków 70 rodzin. W całym okresie funkcjonowania tego programu wydano 2 817 kart dla 549 rodzin (stan na dzień 18 września 2017 r.). W programie uczestniczą 174 gminy z województwa lubelskiego, które poprzez zawarcie stosownego porozumienia zobowiązały się do promocji działań na rzecz rodzin wielodzietnych zamieszkałych w województwie lubelskim, a także 37 partnerów (w tym 7 jednostek podległych samorządowi województwa lubelskiego).

2. Liczba działań prowadzonych na rzecz edukacji rodzin.

Na rzecz edukacji w zakresie podnoszenia kompetencji rodzicielskich przeprowadzono 950 działań (źródło: *Dane uzyskane z ankiet skierowanych do gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej*). W poprzednim roku wskazano 788 tego typu inicjatyw. Ta grupa działań koncentrowała się na szeroko pojętej profilaktyce zjawisk kryzysowych, które mogą zakłócać prawidłowe funkcjonowanie rodziny.

Ośrodki pomocy społecznej wskazywały w tej kategorii m. in. następujące przedsięwzięcia:

- wzmacnianie kompetencji wychowawczych rodziców poprzez ich uczestnictwo w grupach wsparcia, porady psychologiczno – pedagogiczne, warsztaty umiejętności wychowawczych, szkolenia dotyczące komunikacji z dzieckiem, kształtowania postaw rodzicielskich, reagowania w sytuacjach agresji i przemocy rówieśniczej, warsztaty dot. zdrowego odżywiania, pogadanki i konferencje, doradztwo w zakresie wspomaganie rozwoju dziecka oraz w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom, porady prawne;
- spotkania informacyjne z przedstawicielami policji, służby zdrowia, placówek oświatowych, uczestnictwo w kampaniach propagujących bezpieczeństwo na drodze, wiedzę o substancjach psychoaktywnych, uzależnieniach, używkach, zapobieganiu przemocy w rodzinie, cyberprzemocy;
- prelekcje, wykłady, pogadanki, kampanie edukacyjne propagujące zdrowy tryb życia, np. programy prozdrowotne, tematyka dotycząca zdrowego żywienia i kondycji fizycznej oraz higieny, akcje np. antynikotynowe, profilaktyka chorób

różnego typu (odkleszczowe, cukrzyca, nadwaga, choroby łaknienia), zajęcia sportowe różnego typu, edukacja kulturalna, zajęcia tematyczne na temat lokalnej historii, warsztaty dawnych zajęć i zawodów, wakacje z biblioteką, wspieranie dzieci i młodzieży w zakresie braków edukacyjnych;

- upowszechnianie informacji o instytucjach świadczących pomoc w sytuacjach kryzysowych: ulotki informacyjne, broszury, informatory, strony internetowe.

3. Liczba wspólnych działań przeprowadzonych przez podmioty pracujące na rzecz rodziny w środowiskach lokalnych.

W 2016 roku ośrodki pomocy społecznej wykazały 814 działań przeprowadzonych na rzecz rodzin we współpracy z innymi instytucjami funkcjonującymi na ich terenie (źródło: *Dane uzyskane z ankiet skierowanych do gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej*). W stosunku do roku 2015 liczba tego typu działań pozostaje na podobnym poziomie. Najważniejszymi kierunkami tej grupy inicjatyw były:

- współpraca z przedstawicielami sądów, kuratorami sądowymi, policją, strażą pożarną, strażą miejską, strażą graniczną, programy i inicjatywy antyprzemocowe, pogadanki dotyczące bezpieczeństwa;
- działania profilaktyczne prowadzone we współpracy z organizacjami pozarządowymi realizującymi projekty na rzecz rodzin, przedstawicielami służby zdrowia (pielęgniarki, lekarze rodzinni), praca zespołów interdyscyplinarnych oraz gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, współpraca ze stowarzyszeniami trzeźwościowymi;
- imprezy kulturalne i okolicznościowe przy współudziale bibliotek, ośrodków sportowych, centrów i domów kultury, organizacji pozarządowych, parafii i organizacji kościelnych, lokalnych grup muzycznych i teatralnych – konkursy, wycieczki, teatr, turnieje, pikniki, festiwale, współpraca z powiatowymi centrami pomocy rodzinie, Związkiem Harcerstwa Polskiego;
- akcje pozyskiwania środków finansowych i rzeczowych dla rodzin wymagających wsparcia, pomoc żywnościowa, włączanie się w lokalne bądź ogólnopolskie akcje charytatywne, kulturalne i społeczne (np. Szlachetna Paczka, Narodowe Czytanie 2016, Sprzątanie Świata).

Cel szczegółowy 2: Kreowanie i promowanie działań wspierających pracę z rodziną naturalną.

Działania służące realizacji tego celu zmierzają do powiększenia oferty i jakości usług placówek wsparcia dziennego oraz świetlic środowiskowych, wspierania profilaktyki zapobiegającej dysfunkcjom rodzin oraz różnorodnych form profesjonalnego wsparcia rodzin w kryzysie, budowania systemu wsparcia, edukacji i szkoleń, podnoszenia kwalifikacji zawodowych dla pracowników działających na rzecz rodziny, promowania współpracy międzyinstytucjonalnej i dobrych praktyk. Ponadto powyższy cel realizowany jest również poprzez wsparcie wszelkich inicjatyw organizacji pozarządowych oraz wolontariatu w zakresie pracy na rzecz wsparcia rodziny.

Do realizacji celu wybrane zostały następujące wskaźniki:

1. Liczba jednostek poradnictwa specjalistycznego oraz liczba osób korzystających z ich usług.

Tabela nr 1. Jednostki poradnictwa specjalistycznego (o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym) w latach 2012 – 2016.

Lata	Liczba jednostek	Liczba korzystających
2012	9	3 809
2013	8	3 876
2014	9	3 305
2015	9	4 348
2016	9	3 223

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS – 03.

Liczba jednostek specjalistycznego poradnictwa od lat utrzymuje się w województwie lubelskim na podobnym poziomie. W ubiegłym roku spadła liczba osób korzystających z poradnictwa. Wzrost zapotrzebowania na tego typu usługi potwierdzają w swoich ankietach ośrodki pomocy społecznej, które wskazały, że na ich terenie funkcjonuje aż 91 podmiotów udzielających pomocy rodzinom w trudnych sytuacjach życiowych. Nie wskazywano wyłącznie wyspecjalizowanych jednostek specjalistycznego poradnictwa, ale również wszelkie inicjatywy mające na celu doradztwo i pomoc rodzinom, młodzieży i dzieciom.

Według informacji uzyskanych z ankiet pomocą objętych zostało co najmniej 6 310 osób.

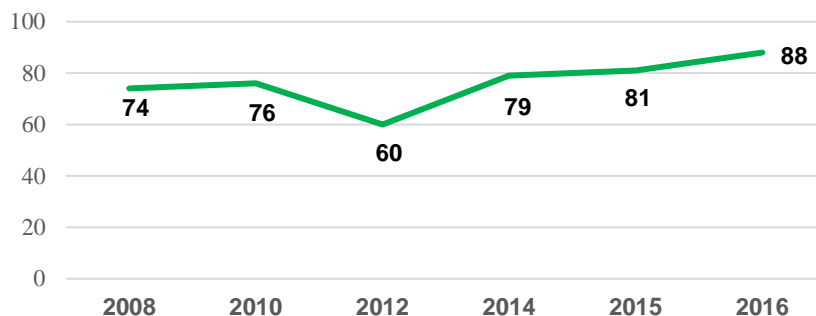
Ponadto z uwagi na fakt, że nie wszystkie ośrodki wskazały liczbę osób/rodzin korzystających z pomocy jak również nie od wszystkich ankietowanych otrzymano dane, powyższy wskaźnik jest zaniżony.

2. Liczba dostępnych placówek wsparcia dziennego oraz rodzin, które skorzystały z ich usług.

W 2016 roku na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 88 placówek wsparcia dziennego (z tego 79 o zasięgu lokalnym a 9 o zasięgu ponadgminnym). Liczba dzieci korzystających w ubiegłym roku z usług placówek wsparcia dziennego wynosiła 1 821 (źródło: *Sprawozdania rzeczowo – finansowe z wykonywania przez gminę i powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej*). Według danych udostępnionych przez gminy w nadesłanych ankietach z usług placówek skorzystało co najmniej 1 734 rodzin.

W roku 2012 (rok, z którego dane posłużyły do skonstruowania diagnozy Programu) na terenie województwa funkcjonowało 60 placówek wsparcia dziennego (w tym 46 o zasięgu lokalnym a 14 o zasięgu ponadgminnym) i uczęszczało do nich średnio 1 421 dzieci. W roku 2015 funkcjonowało 81 tego typu placówek (72 o zasięgu lokalnym a 9 o zasięgu ponadgminnym) natomiast liczba korzystających dzieci wynosiła 1 848. Mając na względzie powyższe dane należy zauważyć, że nastąpił wzrost liczby placówek wsparcia dziennego; zmiany w tym zakresie na przestrzeni ostatnich lat obrazuje poniższy wykres:

**Wykres nr 1. Liczba placówek wsparcia dziennego
(o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym) w latach
2008 - 2016**



Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS – 03 oraz sprawozdań rzeczowo – finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

3. Liczba działań profilaktycznych zapobiegających dysfunkcjom rodziny.

W ankietach wskazano 506 tego typu działań, do najczęściej wymienianych należą:

- terapia uzależnień, terapia psychologiczna, poradnictwo specjalistyczne, prelekcje, pogadanki w szkołach (narkotyki, dopalacze, alkohol, nikotyna), warsztaty profilaktyczne, konkursy profilaktyczne i prewencyjne, punkty konsultacyjne dla ofiar przemocy;
- wsparcie finansowe i rzeczowe, dożywianie dzieci i młodzieży, zajęcia rozwijające zainteresowania, zajęcia sportowe, programy w szkołach, praca socjalna, praca podwórkowa;
- pozostałe formy działań: ulotki, plakaty, akcje okolicznościowe, pikniki, publikacje w lokalnej prasie, gazetki.

W miesiącach luty – marzec 2016 roku w ramach Programu „Poprawa jakości usług świadczonych w domach pomocy społecznej i placówkach opiekuńczo-wychowawczych” obszaru tematycznego Ochrona Zdrowia Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie zorganizował szkolenie pn. „Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci i seniorów w rodzinie i instytucji”. Uczestnikami szkolenia byli pracownicy domów pomocy społecznej i placówek opiekuńczo-wychowawczych z terenu województwa lubelskiego bezpośrednio pracujący z mieszkańcami i podopiecznymi (łącznie 30 osób).

Przy współudziale środków z Budżetu Województwa Lubelskiego Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie zorganizował w miesiącach czerwiec – lipiec 2016 r. 3-dniowe szkolenie pn. „Praca z dzieckiem krzywdzonym” adresowane do członków powiatowych, miejskich i gminnych zespołów interdyscyplinarnych z terenu województwa lubelskiego oraz członków grup roboczych w zespołach interdyscyplinarnych. Celem szkolenia było nabycie przez uczestników teoretycznej i praktycznej wiedzy w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy wobec dzieci. W szkoleniu wzięło udział 58 osób.

4. Liczba zatrudnionych asystentów rodzin oraz rodzin wspierających.

Wg stanu na dzień 31.12.2016 r. na terenie województwa lubelskiego zatrudnionych było 273 asystentów rodzin (źródło: *Sprawozdanie rzeczowo – finansowe z wykonywania przez*

gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej). W 2015 roku gminy zatrudniały 268 asystentów. Nadmienić należy, że od dnia 1 stycznia 2015 r. zapewnienie usług asystenta rodziny stało się obowiązkiem każdej gminy.

W ramach ogłoszonego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej programu „Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2016” 193 gminy z terenu województwa lubelskiego uzyskały dotację na dofinansowanie kosztów zatrudnienia asystentów rodziny (źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej <http://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/opieka-zastepcza-nad-dzieckiem/konkursy/rok-2016/rozstrzygniecie-programu-asystent-rodziny-i-koordynator-rodzinnej-pieczy-zastepczej-na-rok-2016-/>). Ze środków przyznanych w powyższym programie zatrudniono co najmniej 202 asystentów rodziny (źródło: *Dane uzyskane z ankiet skierowanych do gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej*).

W celu wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych może ona zostać objęta pomocą rodziny wspierającej. W 2016 roku na terenie województwa lubelskiego nie funkcjonowały rodziny wspierające (źródło: *Sprawozdanie rzeczowo – finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej*).

5. Liczba szkoleń skierowanych do asystentów rodzin.

Zgodnie z informacjami pozyskanymi z ankiet asystenci rodziny z terenu województwa lubelskiego uczestniczyli w 360 szkoleniach podnoszących ich kwalifikacje (w roku poprzednim wskazano 151 szkoleń). Były to zarówno szkolenia nieodpłatne realizowane przez różne podmioty jak i szkolenia komercyjne. Tematyka szkoleń dotyczyła m.in.:

- zagadnień związanych z wykonywanymi przez asystentów obowiązkami (doskonalenie warsztatu pracy, prowadzenie dokumentacji, plan pomocy dziecku, plan pracy z rodziną, procedura odebrania dziecka, procedura Niebieskiej Karty, przepisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, przepisy ustawy „Za życiem”);
- problematyki uzależnień, przemocy w rodzinie, monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem, konfliktu, komunikacji, mediacji, teorii więzi, potrzeb rozwojowych;
- wspierania kompetencji własnych asystentów rodziny – asertywność, zagadnienia dotyczące stresu w pracy, bezpieczeństwa i higieny pracy, superwizja.

W czerwcu 2016 r. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie zorganizował szkolenie dla 100 osób pn. „Monitoring sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przejawiającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych”. Uczestnikami szkolenia były osoby realizujące zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Ponadto w październiku 2016 r. odbyło się szkolenie pn. „Dzieci wobec przemocy rówieśniczej – diagnoza, przeciwdziałanie, pomoc”. W szkoleniu wzięło udział 20 uczestników – odbiorcami byli m. in. pracownicy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, placówek opiekuńczo – wychowawczych, placówek wsparcia dziennego.

6. Liczba wdrożonych gminnych programów wspierania rodziny.

W momencie opracowywania *Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014 – 2020* w gminach funkcjonowały 54 programy wspierania rodziny, natomiast obecnie ośrodki wykazały w ankietach 165 takich dokumentów (w 2015 roku – 115).

7. Liczba podmiotów sektora pozarządowego zaangażowanych w działania wspierające rodziny.

Ośrodki pomocy społecznej biorące udział w badaniu wykazały, że na terenie ich gmin funkcjonuje 414 organizacji wspierających rodziny. Oprócz działalności organizacji pozarządowych ankietowani wskazywali w tym punkcie m. in. działania Ochotniczej Straży Pożarnej, lokalnych Kół Gospodyń Wiejskich oraz klubów sportowych.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie w ramach corocznego konkursu na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej w 2016 roku przeznaczył 50 000 zł na dofinansowanie dla organizacji pozarządowych w zakresie zadania „*Zapobieganie dysfunkcjom rodzin poprzez działania profilaktyczne oraz wspieranie działań na rzecz rodzin znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych (realizacja działań wynikających z Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014 – 2020)*”. Dotacje na realizację ww. zadania otrzymało 7 podmiotów.

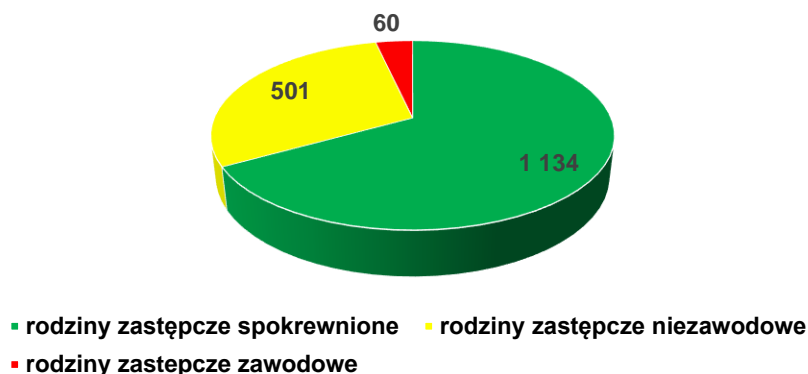
Cel szczegółowy 3: Organizacja i rozwój systemu rodzinnej pieczy zastępczej.

Działania przewidziane na realizację tego celu polegają przede wszystkim na popularyzacji idei rodzinnej pieczy zastępczej, pozyskiwaniu kandydatów na rodziców zastępczych oraz na podnoszeniu ich umiejętności wychowawczych. Ważnym aspektem mającym wpływ na rozwój tego rodzaju pieczy zastępczej jest systematyczna dbałość o podnoszenie kompetencji kadry trenerskiej szkolącej kandydatów na rodziców zastępczych oraz koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

1. Liczba rodzin zastępczych oraz liczba rodzinnych domów dziecka.

Wg danych zaczerpniętych ze *Sprawozdania rzeczowo – finansowego z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej* na koniec 2016 roku w województwie lubelskim funkcjonowało 1 695 rodzin zastępczych. Oznacza to spadek liczby rodzin zastępczych w stosunku do 2015 roku, kiedy funkcjonowało ich 1 734. Na tym samym poziomie utrzymała się natomiast liczba rodzinnych domów dziecka – w 2016 roku, podobnie jak rok wcześniej, funkcjonowało ich 11. Zauważalna jest tendencja wzrostowa w odniesieniu do liczby rodzin zastępczych zawodowych: w 2016 r. funkcjonowało 60 tego typu rodzin, w 2015 r. – 54, natomiast w 2012 r. funkcjonowały tylko 42 rodziny zastępcze zawodowe.

Wykres nr 2. Typy rodzin zastępczych funkcjonujących w województwie lubelskim w 2016 r.



Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania rzeczowo – finansowego z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

2. Liczba szkoleń oraz innych działań ukierunkowanych na podniesienie kompetencji rodziców zastępczych.

Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie wskazały 78 szkoleń (również w formie konferencji) organizowanych dla rodzin zastępczych, w tym zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, osób prowadzących rodzinne domy dziecka oraz kandydatów na rodziców zastępczych.

Tematyka szkoleń w 2016 r. obejmowała m.in.:

- rozwiązywanie trudnych sytuacji w obszarze pomocy dziecku i rodzinie – aktywność i agresja dzieci i młodzieży w internecie, reakcje na stres i traumy, zapobieganie przemocy, profilaktyka uzależnień, sposób komunikacji z nastolatkami, rozwój psychoseksualny dzieci i młodzieży;
- pomoc państwa w wychowaniu dzieci – dodatek wychowawczy dla rodzin zastępczych;
- poradnictwo psychologiczno – pedagogiczne dla osób sprawujących pieczę zastępczą;
- wsparcie kompetencji wychowawczych rodziców zastępczych oraz prawidłowej komunikacji pomiędzy rodzicami a dziećmi, utrzymywanie prawidłowej więzi opiekuna z dzieckiem, relacje w rodzinie zastępczej;
- zagadnienia pierwszej pomocy przedmedycznej;
- prowadzenie grup wsparcia dla rodziców zastępczych.

Ośrodek Adopcyjny w Lublinie w 2016 roku prowadził szkolenia wg. programu PRIDE (szkolenie dla kandydatów na rodziców adopcyjnych i zastępczych) zatwierdzonego decyzją MPiPS. Pracownicy Ośrodka otrzymali uprawnienia trenerskie po odbyciu szkolenia prowadzonego przez Towarzystwo Nasz Dom. Szkolenie obejmuje 55 godzin warsztatowych, w tym konsultacje indywidualne także w domu kandydatów. Każda rodzina po ukończeniu szkolenia otrzymuje od trenerów rekomendacje do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Ogółem Ośrodek Adopcyjny w Lublinie wraz z Filiami przeszkolił łącznie 34 kandydatów na rodziny zastępcze; ponadto przeszkolono 7 osób zgodnie z programem szkolenia dla

zawodowych rodzin zastępczych, dyrektorów placówek opiekuńczo – wychowawczych typu rodzinnego, prowadzących pogotowie rodzinne i specjalistycznych rodzin zastępczych.

3. Liczba szkoleń dla trenerów prowadzących szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze.

Wśród działań mających realizować cel dotyczący organizacji i rozwoju systemu rodzinnej pieczy zastępczej wymienia się systematyczne szkolenie trenerów prowadzących szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze. Powiaty wskazały w ankietach 8 tego typu szkoleń przeprowadzonych w 2016 roku (w poprzednim roku – 9).

Tematyka szkoleń obejmowała:

- zagadnienia związane z programem PRIDE;
- superwizję;
- diagnozę i ocenę prawidłowego i zaburzonego rozwoju dziecka;
- ocenę nieprawidłowości w zachowaniu i reakcji emocjonalnych dziecka;
- przygotowanie i reagowanie w sytuacjach kryzysowych;
- zagadnienia dotyczące traumy;
- przeciwdziałanie negatywnym skutkom stresu w pracy.

4. Liczba szkoleń dla koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

W 2016 r. powiaty zatrudniały 70 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej (w 2015 r. – 64). W ramach ogłoszonego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej programu „Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2016” 23 jednostki z terenu województwa lubelskiego uzyskały dotację na dofinansowanie kosztów zatrudnienia koordynatorów (źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej <http://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/opieka-zastepcza-nad-dzieckiem/konkursy/rok-2016/rozstrzygniecie-programu-asystent-rodziny-i-koordynator-rodzinnej-pieczy-zastepczej-na-rok-2016-/>). Ze środków przyznanych w powyższym programie sfinansowano w całości lub dofinansowano wynagrodzenie dla 62 osób (źródło: *Dane uzyskane z ankiet skierowanych do powiatowych centrów pomocy rodzinie*).

Wg informacji pozyskanych w wyniku badania koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej podnosili swoje kwalifikacje uczestnicząc w 85 szkoleniach, warsztatach i konferencjach (również ogólnopolskich), których tematyka obejmowała m.in.:

- potrzeby rozwojowe i edukacyjne dzieci, więzi dziecka w pieczy zastępczej oraz z rodziną biologiczną;
- sposoby przeciwdziałania negatywnym skutkom stresu w pracy oraz mobbingowi, wypalenie zawodowe, zagadnienia związane z pracą z trudnym klientem;
- problematykę FAS,
- problemy rodzin migrantów, prawa cudzoziemców;
- superwizję pracy z rodziną, techniki mediacyjne;
- zagadnienia prawne w pracy koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, procedury odbierania dzieci;
- pierwszą pomoc przedmedyczną;
- problematykę dotyczącą agresji w internecie;

- zagadnienia profilaktyki antynarkotykowej oraz zagadnienia związane z problemem przemocy.

Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, podobnie jak asystenci rodziny, brali również udział w szkoleniu pt. „Monitoring sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przejawiającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych” zorganizowanym przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie.

5. Liczba wdrożonych powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej.

Z odpowiedzi udzielonych w ankietach zebranych od powiatowych centrów pomocy rodzinie wynika, że obecnie funkcjonuje 21 programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej (w roku 2012, z którego pochodzi diagnoza *Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014 – 2020*, w powiatach realizowanych było 17 programów; w roku 2015 – 18).

Cel szczegółowy 4: Wspieranie istniejących form instytucjonalnej pieczy zastępczej.

W świetle obowiązujących przepisów pomoc rodzinie skoncentrowana jest na udzielaniu wsparcia w taki sposób aby stworzyć jak najbardziej optymalne warunki do pozostawania dzieci w rodzinie biologicznej lub – jeżeli wymaga tego dobro dziecka – zapewnić dzieciom pobyt w rodzinnej pieczy zastępczej. Jeżeli nie jest to możliwe opiekę nad dzieckiem sprawuje placówka opiekuńczo – wychowawcza, dlatego założeniem tego celu Programu jest merytoryczne wsparcie kadry placówek opiekuńczo – wychowawczych poprzez realizowanie działań podnoszących kompetencje pracowników placówek oraz wspieranie różnorodnych form pracy z biologiczną rodziną dziecka.

Według stanu na dzień 31.12.2016 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowały 72 placówki opiekuńczo – wychowawcze, w 2015 roku – 59. Podobnie jak rok wcześniej, w 2016 roku funkcjonowało 5 placówek specjalistyczno-terapeutycznych, w miejscowościach: Łabunie, Siedliszczu, Dubienka oraz w Krasnymstawie (2 placówki).

1. Liczba szkoleń oraz innych działań ukierunkowanych na podniesienie kompetencji pracowników placówek opiekuńczo – wychowawczych.

W odniesieniu do 2016 roku powiaty wskazały w badaniu 143 szkolenia, seminaria, warsztaty i konferencje, w których wzięli udział pracownicy placówek opiekuńczo – wychowawczych oraz kadra zarządzająca. Na szkoleniach poruszone zostały m. in. następujące kwestie:

- przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci w rodzinie i instytucji;
- więzi dziecka w pieczy zastępczej, trening umiejętności społecznych, radzenie sobie z traumą;
- usamodzielnianie się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych;
- relacje wychowanek – wychowawca, praca z agresywnym podopiecznym, dopalacze, przemoc rówieśnicza;
- zapobieganie wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych;
- pierwsza pomoc przedmedyczna;

- wypalenie zawodowe i asertywność.

2. Liczba dzieci powracających do domów rodzinnych.

Jak wynika ze *Sprawozdania rzeczowo – finansowego z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w 2016 roku* z pieczy zastępczej do domów rodzinnych powróciło 180 dzieci w wieku do 18 roku życia (w tym z rodzinnej pieczy zastępczej 84 natomiast z instytucjonalnej – 96). Wskaźnik ten znacznie zwiększył się w stosunku do roku poprzedniego, kiedy do rodziny naturalnej powróciło 136 dzieci.

Wskaźnik powyższy pozostaje jednak niekorzystny w odniesieniu do napływu dzieci do pieczy zastępczej. W 2016 r. w pieczy zastępczej (obie formy) umieszczono 614 dzieci do 18 roku życia, z czego 407 z rodzin naturalnych. Dane wskazują, że podobnie jak w poprzednim roku najczęstszą przyczyną umieszczania dzieci w pieczy zastępczej było uzależnienie rodziców od alkoholu, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, a dopiero w dalszej kolejności długotrwała lub ciężka choroba rodzica, przemoc w rodzinie, pólsieroctwo, sieroctwo oraz inne przyczyny.

Cel szczegółowy 5: Wspieranie i promowanie idei przysposabiania dzieci.

Niewątpliwie najbardziej właściwą formą opieki nad dzieckiem w przypadku braku możliwości jego wychowywania w rodzinie biologicznej jest rodzina adopcyjna. Jednym z obowiązków samorządu województwa wskazanych przez *Ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* jest prowadzenie ośrodka adopcyjnego. Od dnia 1 stycznia 2012 r. w strukturze Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie funkcjonuje Ośrodek Adopcyjny w Lublinie wraz z Filiami (Biała Podlaska, Chełm, Zamość).

Realizacja celu koncentruje się na popularyzacji wiedzy o procedurach adopcyjnych oraz szkoleniu kandydatów do przysposobienia dzieci.

1. Liczba przeprowadzonych procedur adopcyjnych zakończonych przysposobieniem dziecka.

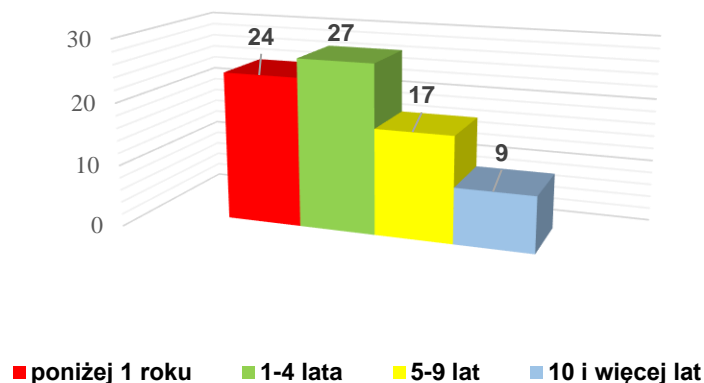
Kwalifikacja dzieci do przysposobienia krajowego dokonywana przez Ośrodek Adopcyjny obejmuje: diagnozę psychologiczną dziecka, określenie specyfiki potrzeb dziecka w kontekście prawidłowego doboru rodziny adopcyjnej, ocenę stopnia możliwości nawiązania przez dziecko więzi emocjonalnej w nowej rodzinie, ustalenie sytuacji prawnej rodzeństwa dziecka, analizę aktualnych więzi dziecka z bliskimi mu osobami, analizę całościowej sytuacji dziecka w celu zbadania, czy przysposobienie leży w jego najlepszym interesie oraz uwzględnienie zdania wyrażonego przez dziecko, jeżeli jego wiek i stopień dojrzałości na to pozwalają.

Kwalifikacja dzieci do przysposobienia odbywa się w oparciu o zgromadzoną przez Ośrodek dokumentację, a także przeprowadzone badania psychologiczno – pedagogiczne. Dla dziecka zakwalifikowanego do przysposobienia sporządza się kartę dziecka i dokument kwalifikacyjny zawierający niezbędne dla rodzin informacje o dziecku.

Ośrodek Adopcyjny w 2016 roku zakwalifikował 72 dzieci do przysposobienia krajowego. Przeprowadzono łącznie 90 procedur adopcyjnych, z czego 77 procedur w przysposobieniu krajowym oraz 13 w przysposobieniu międzynarodowym. Prawomocnym postanowieniem sądu utworzonych zostało 81 rodzin adopcyjnych.

Strukturę wiekową dzieci przysposobionych w przysposobieniu krajowym przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 3. Wiek dzieci przysposobionych w 2016 r.



Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania rzeczowo – finansowego z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej – dane Ośrodka Adopcyjnego w Lublinie.

W porównaniu z rokiem 2015 liczba adopcji spadła (w 2015 r. przeprowadzono 124 procedury adopcyjne, z czego 19 dotyczyło przysposobienia międzynarodowego).

Ośrodek Adopcyjny w Lublinie prowadzi również Wojewódzki Bank Danych. Do WBD zgłaszane są dzieci, dla których Ośrodek Adopcyjny kwalifikujący dziecko do przysposobienia nie znalazł rodziny adopcyjnej. Informacje o takich dzieciach rozsyłane są do Filii Ośrodka Adopcyjnego na terenie województwa lubelskiego oraz do ośrodków adopcyjnych prowadzących wojewódzkie banki danych w Polsce. W 2016 r. do WBD w Lublinie zostało zgłoszonych 36 dzieci, a do Centralnego Banku Danych w celu poszukiwania rodziny poza granicami kraju – 14 dzieci.

Przy realizacji zadań Ośrodek Adopcyjny współpracował z sądami, organizatorami i koordynatorami rodzinnej pieczy zastępczej, rodzinami zastępczymi, placówkami opiekuńczo – wychowawczymi, Urzędami Stanu Cywilnego, ośrodkami pomocy społecznej, placówkami służby zdrowia.

W ramach promowania idei adopcji Telewizja Polska S.A. Oddział Terenowy w Lublinie na zapotrzebowanie ROPS w Lublinie przygotowała felieton telewizyjny pt. „Adopcja” promujący adopcję dzieci starszych. W miesiącu grudniu 2016 r. odbyło się 30 emisji tej audycji. Ponadto pracownicy Ośrodka Adopcyjnego promowali ideę przysposobiania dzieci poprzez udział w różnych przedsięwzięciach:

- organizowanych przez instytucje wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej zespołach dotyczących oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej;
- jako prowadzący szkolenie dla kandydatów do przysposobienia dziecka;
- jako prowadzący szkolenie dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej;
- podczas panelowego spotkania kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej i pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej;
- podczas szkoleń, w których uczestniczyli pracownicy Ośrodka.

2. Liczba szkoleń przeprowadzonych dla kandydatów na rodziców adopcyjnych.

W 2016 roku Ośrodek Adopcyjny w Lublinie wraz z Filiami przeprowadził szkolenia dla 6 grup kandydatów na rodziców adopcyjnych. Przeszkolonych zostało 70 osób (w 2015 roku – 78). Szkolenia dla kandydatów odbywały się w grupach metodą warsztatową według autorskiego programu pracowników Ośrodka „Fundament więzi”, zatwierdzonego decyzją MPiPS oraz programu PRIDE.

Ponadto udzielono 2 148 porad dla:

- kandydatów do przysposobienia dziecka (1 776)

Wsparcie udzielane jest kandydatom podczas prowadzonej diagnozy psychologiczno-pedagogicznej, wywiadów adopcyjnych, w procesie nawiązywania relacji z przysposabianym dzieckiem, prowadzenia nadzoru nad przebiegiem okresu styczności pomiędzy rodziną i dzieckiem.

- rodzin po adopcji (246)

Wsparcie dla rodzin po adopcji obejmuje pomoc psychologiczną i pedagogiczną udzielaną na wniosek rodziny oraz pomoc osobom dorosłym adoptowanym jako dzieci w poszukiwaniu ich rodzin biologicznych i rodzeństwa.

- rodzin naturalnych (126)

Wsparcie pedagogiczno-psychologiczne udzielane jest rodzinom, których dzieci zostały zakwalifikowane do przysposobienia; rodzinom biologicznym, których dzieci zostały przysposobione; matkom deklarującym zamiar pozostawienia dziecka w szpitalu po urodzeniu; rodzicom dzieci w procesie adopcji wewnątrzrodzinnej. Pracownicy Ośrodka udzielają pomocy pacjentkom oddziałów ginekologiczno – położniczych deklarującym zamiar zrzeczenia się praw do dziecka, podczas wizyt w szpitalu informują o procedurach, udzielają wsparcia, towarzyszą podczas podejmowania decyzji, wspierają w załatwianiu spraw urzędowych. W 15 przypadkach pomoc udzielana była na terenie szpitala ginekologiczno-położniczego.

III. Wnioski i rekomendacje

Wnioski	Rekomendacje	Realizatorzy rekomendacji	Sposób realizacji rekomendacji
Cel. 1. Podniesienie w społeczeństwie wiedzy i kompetencji dotyczących zasad prawidłowego funkcjonowania rodziny.			
<ul style="list-style-type: none">• Ośrodki pomocy społecznej w ramach swoich uprawnień realizowały zadania na rzecz szeroko pojętego wsparcia rodziny. Podejmowane działania realizowane były samodzielnie bądź w porozumieniu z innymi podmiotami na terenie danej gminy/miasta;• Działania w zakresie realizacji powyższego celu podejmował również Samorząd Województwa na skalę regionalną (Regionalna Karta Dużej Rodziny).	<ul style="list-style-type: none">• Promowanie działań zmierzających do podnoszenia kompetencji rodzicielskich, organizowania i rozwoju alternatywnych form spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży oraz prowadzenia zdrowego trybu życia;• Wspieranie inicjatyw współpracy pomiędzy podmiotami pracującymi na rzecz rodzin w środowiskach lokalnych.	Samorząd gminny, powiatowy i wojewódzki we współpracy z placówkami oświatowymi, placówkami ochrony zdrowia, policją, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi na rzecz dziecka i rodziny	Kontynuacja działań zapisanych w Programie poprzez organizację plenerowych imprez rodzinnych, warsztatów tematycznych, imprez okolicznościowych, sportowych i rekreacyjnych, kampanii edukacyjnych, doradztwa pedagogicznego, akcji profilaktycznych, różnych form spędzania wolnego czasu.

Cel 2. Kreowanie i promowanie działań wspierających pracę z rodziną naturalną.			
<ul style="list-style-type: none"> Liczba jednostek poradnictwa specjalistycznego pozostaje na poziomie roku ubiegłego; Wzrosła liczba placówek wsparcia dziennego; Duża liczba lokalnych działań profilaktycznych zapobiegających dysfunkcjom rodziny; Wzrosła liczba asystentów rodziny; Wzrosła liczba szkoleń skierowanych do asystentów rodzin; W stosunku do roku 2015 znacznie wzrosła liczba gminnych programów wspierania rodziny, obecnie posiada je ponad 77% gmin/miast; Wzrosła liczba lokalnych organizacji pozarządowych wspierających rodziny, z którymi współpracują lokalne samorządy. 	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie powstawania jednostek poradnictwa specjalistycznego jako podmiotów świadczących usługi w zakresie profilaktyki i pomocy rodzinie na wczesnym etapie kryzysu; Organizowanie szkoleń celem ustawicznego doskonalenia zawodowego asystentów rodziny; Promowanie działań sektora pozarządowego w obszarze wsparcia rodziny. 	Samorząd gminny, powiatowy i wojewódzki we współpracy z placówkami oświatowymi, placówkami ochrony zdrowia, policją, sądami, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi na rzecz dziecka i rodziny	Realizacja zadania własnego powiatu w zakresie prowadzenia specjalistycznego poradnictwa ze szczególnym uwzględnieniem terenów posiadających braki w tym zakresie, zwiększenie liczby asystentów rodziny – konieczność zapewnienia stałych, pochodzących z budżetów samorządów gminnych środków finansowych na ich zatrudnienie, ciągłe podnoszenie kwalifikacji asystentów rodzin, zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w realizacji usług na rzecz dziecka i rodziny (dotacje samorządu województwa), wdrożenie programów wspierania rodzin w jak największej liczbie gmin województwa lubelskiego; wsparcie działań organizacji pozarządowych środkami samorządu województwa.
Cel 3. Organizacja i rozwój systemu rodzinnej pieczy zastępczej.			
<ul style="list-style-type: none"> Dalszy spadek liczby rodzin zastępczych, liczba rodzinnych domów dziecka pozostaje na tym samym poziomie; Organizowano szkolenia zarówno dla rodziców zastępczych oraz kandydatów na rodziców zastępczych jak i kadry pracującej z rodziną zastępczą na szczeblu powiatu; Wzrosła liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. 	<ul style="list-style-type: none"> Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego; Podnoszenie kompetencji wychowawczych rodziców zastępczych; Organizowanie szkoleń dla kadry trenerskiej pracującej z rodzicami zastępczymi oraz dla koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. 	Samorząd powiatowy, samorząd wojewódzki	<ul style="list-style-type: none"> Kontynuacja szkoleń skierowanych do osób pracujących z rodzinami zastępczymi oraz do samych rodziców zastępczych; wspieranie działań na rzecz pozyskiwania kandydatów na rodziców zastępczych.
Cel 4. Wspieranie istniejących form instytucjonalnej pieczy zastępczej.			
<ul style="list-style-type: none"> Wzrosła liczba placówek opiekuńczo – wychowawczych; Funkcjonuje pięć placówek specjalistyczno – terapeutycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie kadry placówek opiekuńczo – wychowawczych poprzez organizację szkoleń podnoszących jej kompetencje niezbędne w pracy z dziećmi przebywającymi w placówkach oraz z ich biologicznymi rodzinami. 	Samorząd powiatowy, samorząd wojewódzki	Kontynuacja działań zapisanych w Programie – szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr placówek opiekuńczo – wychowawczych.
Cel 5. Wspieranie i promowanie idei przysposabiania dzieci.			
<ul style="list-style-type: none"> Organizowano szkolenia dla kandydatów na 	<ul style="list-style-type: none"> Promowanie idei przysposabiania dzieci oraz 	Ośrodek Adopcyjny, samorząd wojewódzki	Kontynuacja działań ujętych w Programie.

rodziców adopcyjnych oraz udzielano im porad i wsparcia na każdym etapie procedur adopcyjnych – jak również po ich zakończeniu; • Promowana była idea adopcji.	wspieranie kandydatów na rodziców adopcyjnych.		
---	--	--	--

Działania wymienione w *Wojewódzkim Programie Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014 – 2020* były realizowane w 2016 roku na wszystkich szczeblach samorządu, często we współpracy z różnymi podmiotami działającymi na rzecz dziecka i rodziny. Na chwilę obecną nie zachodzi potrzeba dokonywania zmian w treści Programu. Wskazana jest natomiast kontynuacja działań – przy czym szczególnie nacisk należy położyć na obszary objęte rekomendacjami.

Spis tabel:

Tabela nr 1. Jednostki poradnictwa specjalistycznego (o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym) w latach 2012 – 2016..... str. 7

Spis wykresów:

Wykres nr 1. Liczba placówek wsparcia dziennego o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym w latach 2008 – 2016..... str. 8

Wykres nr 2. Typy rodzin zastępczych funkcjonujących w województwie lubelskim w 2016 r..... str. 11

Wykres nr 3. Wiek dzieci przysposobionych w 2016 r..... str. 15